

Odnos potrebe za pripadanjem i rizičnog ponašanja kod adolescenata

---

Fabijančić, Montano

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:351476>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Psihologija

Montano Fabijančić

Odnos potrebe za pripadanjem i rizičnog ponašanja kod adolescenata

Završni rad

Mentorica : doc. dr. sc. Ivana Marčinko

Sumentor : dr. sc. Damir Marinić

U Osijeku, 2021

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za psihologiju

Psihologija

Montano Fabijančić

Odnos potrebe za pripadanjem i rizičnog ponašanja kod adolescenata

Završni rad

Društvene znanosti, psihologija, socijalna psihologija

Mentorica : doc. dr. sc. Ivana Marčinko

Sumentor : dr. sc. Damir Marinić

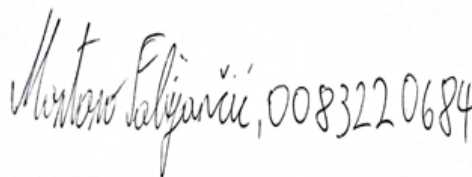
Osijek, 2021

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

Sažetak	
1.Uvod.....	1
1.1.Potreba za pripadanjem	2
1.1.1.Emocije i kognicija.....	2
1.1.2.Ponašanje	3
1.2.Rizična ponašanja.....	3
1.2.1.Dob	4
1.2.2.Vrsta rizičnog ponašanja	4
2.Čimbenici koji utječu na odnos potrebe za pripadanjem i rizičnog ponašanja kod adolescenata	6
2.1. Socioekonomski faktori.....	6
2.1.1. „Mob mentality“	6
2.2. Pritisak vršnjaka	7
2.2.1. Potreba za autentičnošću	7
2.2.2. Nezadovoljstvo samim sobom.....	8
2.3. Unutarnja motivacija i kognicija	8
2.3.1. Manipulacija adolescentima	9
2.4. Navijačke skupine	9
2.4.1. Pristupanje navijačkoj skupini i početak rizičnog ponašanja	10
2.4.2. Učenje po modelu.....	11
2.5. Teorije zavjere.....	11
2.5.1. Podložnost vjerovanju u teorije zavjere.....	12
2.5.2. Negativni efekti vjerovanja u teorije zavjere.....	12
2.5.3. Implikacije za buduća istraživanja teorija zavjere.....	13
3.Metode prevencije stupanja u rizična ponašanja	14
4.Zaključak.....	15
5. Literatura.....	17

Sažetak

Cilj ovog rada je pobliže objasniti utjecaj potrebe za pripadanjem na pojedinca za vrijeme adolescencije. Adolescenti kroz ovaj period stvaraju vlastiti identitet i uvjerenja. Mozak mlade osobe kroz adolescenciju također se rapidno razvija, tako da neki dijelovi nisu još razvijeni u potpunosti. Jedan od njih je i dio mozga za donošenje odluka. Zbog toga te povećane potrebe za pripadanjem, mlade osobe često ulaze u neka rizična ponašanja kao što su konzumiranje alkohola i opojnih sredstava, rizična seksualna ponašanja, krađe, huliganizam i neredne općenito. Spremni su na takva ponašanja zbog želje da utiče potrebu za pripadanjem. Nadalje, na primjeru vršnjačkog pritiska, navijačkih skupina te teorija zavjere konkretno su objašnjeni primjeri utjecaja članova grupe na pojedinca, u ovom slučaju mladu osobu. Također su naglašene potencijalne strategije kojima bi se mogli prevenirati loši ishodi za mladu osobu prevencijom svih faktora koji mogu dovesti do rizičnog ponašanja ili načina kako mlada osoba može prestati s istim.

Ključne riječi: potreba za pripadanjem, rizična ponašanja, adolescenti

1.Uvod

Kako su ljudi socijalna bića najviše govori činjenica da od samih početaka ljudske vrste u povijesti žive u skupinama koje im omogućavaju lakše preživljavanje i osjećaj sigurnosti. Tako se tijekom povijesti zaključilo da su ljudi socijalna bića te da uz osjećaj sigurnosti od članova svoje grupe zadovoljavaju mnoštvo drugih potreba. Jedna od njih je i potreba za pripadanjem, to jest jedna od osnovnih potreba svake osobe (Baumeister, 2011). Zadovoljavanjem potrebe za pripadanjem postiže se mogućnost napretka kod osobe na unutarnjoj i vanjskoj razini. Najbitnije razdoblje života za utaživanje ove potrebe je adolescencija jer upravo ona predstavlja razdoblje kad mlade osobe doživljavaju najveće promjene. Mozak se rapidno razvija te počinju stvarati sami svoju sliku o sebi. U slučaju neutažene potrebe za pripadanjem narušava se očekivani normalan tijek razvoja kod mlade osobe (Kandare Šoljaga, 2014). Nadalje, osoba će nastojati utažiti tu potrebu, ali više neće razborito birati načine i opcije kojima će pokušati postići što želi. Tako posežu za rizičnim ponašanjima jer očekuju da će im ona donijeti ono što žele ili umanjiti nedostatak onoga što su izgubili. Rizičnim ponašanjem smatra se ono ponašanje koje donosi veću mogućnost naštete zdravlju, kvaliteti života ili samom životu osobe (Jessor i Res, 1991). Tako se može dogoditi da mladi očajnički pokušavaju pristupiti nekoj grupi, makar utjecaj te grupe bio štetan po njihovo mentalno i fizičko zdravlje. Grupa od njih može očekivati određena rizična ponašanja kojima će se mladi prilagoditi jer žele biti prihvaćeni. Primjer rizičnih ponašanja kao prihvaćanja u društva mogu biti konzumacija alkohola i droge (Hussong, 2000). Mladi ispunjavaju zahtjeve grupe kojoj žele pristupiti, a samim time naštete sebi i svojoj dobrobiti. U rizična ponašanja se stupa iz više razloga. Uz navedeno prihvaćanje od strane vršnjaka tu još može biti i nesklad u obitelji, loš socioekonomski status te neki kulturalni utjecaji (Baumeister, 2011). Neuspjelo pristupanje grupi ili izbacivanje iz neke postojeće grupe mlade može navesti na agresivno, nezainteresirano i samodestruktivno ponašanje. Cilj ovog rada je pobliže objasniti utjecaj potrebe za pripadanjem kod adolescenata, rizična ponašanja na koja ih potreba za pripadanjem može navesti te njihov međudnos u različitim situacijama u kojima se mlade osobe mogu naći za vrijeme svog odrastanja. Također je bitno naglasiti da sama potreba za pripadanjem nije univerzalno jaka kod svake osobe. Samim time da se zaključiti kako će oni koji pokazuju više razine potrebe za pripadanjem biti spremniji stupiti u rizična i protuzakonita ponašanja jer je njihova želja za utaživanjem te potrebe veća nego kod ostalih (De Cremer i Leonardelli, 2003) .

1.1.Potreba za pripadanjem

Ljudi su, kao vrsta, kroz povijest morali težiti zajedništvu kako bi preživjeli sve opasnosti koje su im bile nametnute. Tako se kod svakog individualca s vremenom razvijala potreba za pripadanjem nekoj skupini ljudi, bilo da se radi o plemenu u prapovijesti ili grupi prijatelja u modernom dobu. Potreba za pripadanjem, dakle, predstavlja jednu od osnovnih potreba svakog čovjeka. Pruža toj osobi osjećaj sigurnosti te mogućnost da doprinosi manjem ili većem kolektivu. Stoga je potreba za pripadanjem jedna od najjačih univerzalnih potreba kod ljudi (Baumeister, 2011). S vremenom se ono što uključuje potreba za pripadanjem razvijalo i evoluiralo zajedno s ljudima. Stoga, danas potreba za pripadanjem uključuje i težnju ka ostvarivanju raznih socijalnih odnosa. Pripadanjem određenoj skupini pomaže pri izgradnji identiteta pojedinca jer sami identitet grupe kojoj pojedinac pripada postaje dio njegovog vlastitog identiteta. Kroz želju za pripadanjem protežu se različiti motivi osobe. Motiv samopoimanja odredit će kako osoba vidi sebe i okolinu u kojoj se nalazi. S druge strane, utaženje motiva samopotvrđivanja, pojedinac će potražiti u grupi ljudi kojoj pripada (Čorkalo Biruški, 2009). U istom smjeru ide i motiv samouzdanja jer će za utaživanje tog motiva pojedinac tražiti pozitivne povratne informacije drugih ljudi. Motiv samopoimanja nije isti kod svakog pojedinca, a ovisi o samopoštovanju pojedinca. Isto tako, može se zaključiti da se pojedinci razlikuju i u razini potrebe za pripadanjem gdje će oni manjeg samopoštovanja osjetiti veću potrebu za pripadanjem od onih s višom razinom samopoštovanja. Također, samopoštovanje se objašnjava kao internalna mjera koja će potencijalno odrediti šanse osobe za ostvarivanje kvalitetnih socijalnih veza (Baumeister, 2011). Očekivano, potreba za pripadanjem značajno će utjecati na emocije, kogniciju i ponašanje pojedinca, ovisno o tom koliko je zadovoljena. Prema Baumeister (2011) odbijanje će imati značajan utjecaj na sve navedene aspekte života pojedinca. S druge strane, kultura predstavlja najveće postignuće socijalnog života kod ljudi.

1.1.1.Emocije i kognicija

Emocije su, kao sastavni dio funkcioniranja svakog pojedinca, uključene i u sve odluke donesene pri utaživanju potrebe za pripadanjem. U slučaju odbacivanja, to jest neutažene potrebe za pripadanjem kod pojedinca može doći do emocionalne neosjetljivosti smanjene osjetljivosti na bol te smanjene empatije (Baumeister i sur., 2007). Kako su ljudi socijalna bića, više će cijeniti socijalne veze. Prema tome, žaljenje koje će pokazivati pri gubljenju tih veza bit će veće nego ono nevezano za njih (Morrison, Epstude i Roesse, 2012). S druge strane, uspješnim utaživanjem potrebe za pripadanjem, razvit će dobro mišljenje o sebi te će im se povećati samopoštovanje. Kod kognicije, u slučaju odbacivanja ili odbijanja pojedinca od strane grupe, posljedice se mogu odraziti na inteligenciju i samoregulaciju odbačene osobe (Baumeister i sur., 2007)

1.1.2.Ponašanje

Potreba za pripadanjem uključuje radnje koje mogu imati pozitivan i negativan efekt na mentalno i fizičko zdravlje pojedinca. Pri samom pokušaju pristupanja nekoj grupi, one osobe s visokom razinom potrebe za pripadanjem, češće će surađivati u velikoj grupi ljudi (De Cremer i Leonardelli, 2003). Tim postupkom pokazivat će želju da se njihova kooperativnost odrazi i prenese na druge članove grupe kojoj pripadaju ili žele pristupiti. Nadalje, zbog osjećaja sigurnosti koji dolazi iz pripadnosti nekoj grupi, ljudi će često i rado formirati nove socijalne poveznice, ali će se strogo odupirati prekidanju starih (Baumeister i Leary, 1995). Negativnim ishodom, to jest odbijanjem pristupa grupi ili izbacivanjem iz nje, osobe će pokazivati puno veće razine opreza pri traženju nove socijalne okoline (Baumeister i sur. , 2007). Također, kad se govori o razlikama u spolu, prema Baumeister (2011), žene su sklonije traženju manjeg broja bližih veza dok se muškarci češće odlučuju za širi raspon plićih, ne toliko značajnih veza. Odbijanje kod pojedinca može izazvati značajan utjecaj na ponašanje. Lako dovodi do agresivnog ponašanja, bilo da je riječ o ponašanju prema sebi ili okolini gdje odbačeni pojedinac svoje nezadovoljstvo odbijanjem projicira kroz verbalno ili fizičko nasilje, većinom prema onom koga smatra odgovornim za to što je odbijen iz grupe kojoj se htio priključiti. Nadalje, dovodi do samodestruktivnog ponašanja kod kojeg će osoba biti spremna nauditi samoj sebi jer sebe smatra krivcem i razlogom zbog kojeg je odbijena. Uz to izgubit će volju za suradnju, za pomaganjem drugima, a oštećenje će se vidjeti i na samokontroli te inteligentnim mislima (Baumeister, 2011).

1.2.Rizična ponašanja

Rizična ponašanja uključuju sve radnje i postupke koje za rezultat mogu imati negativan ishod na zdravlje pojedinca. Osoba će često biti spremna na rizično ponašanje ako ono uključuje mogućnost pozitivnog ishoda i koristi Rizično ponašanje općenito je ponašanje s povećanom mogućnosti naštećivanja zdravlju, kvaliteti života ili samom životu (Jessor i Res, 1991). S druge strane, postoji mogućnost rizičnog ponašanja kao posljedice nezadovoljstva nekim prijašnjim ishodom. Posljedice rizičnog ponašanja, ako su negativne, mogu prouzročiti trajnu štetu za mentalno i fizičko zdravlje osobe koja se upustila u rizično ponašanje te na sve bliske osobe tog pojedinca. Čest razlog rizičnog ponašanja može biti socio ekonomsko stanje i status pojedinca. Oni nižeg socioekonomskog statusa češće će biti uključeni u neka rizična ponašanja (Tuinstra i sur., 1998). Socio ekonomske razlike unutar većih sredina. Također mogu imati utjecaja na veće podjele unutar stanovništva. Tako financijska raznolikost u većim gradovima potiče „*mob mentality*“, odnosno, podjelu u grupe koje će shvatiti kao izvor osjećaja veće sigurnosti (Atkinson, 2006). Pripadnost grupi daje prividni osjećaj veće slobode članovima iste. Kao posljedica dolazi mogućnost upuštanja u rizična ponašanja češće nego što bi

pojedinaac inače bio spreman, to jest u slučaju da nije član veće grupe ljudi. Ta činjenica objašnjena je osjećajem veće anonimnosti članova grupe (Bogdan, 2012).

1.2.1.Dob

Ljudi će u različitoj dobi krenuti u neka rizična ponašanja. Razdoblje života u kojem osoba najčešće ulazi u neko rizično ponašanje je adolescencija. Tako u isto vrijeme adolescencija predstavlja početak mogućeg ulaska u protuzakonite aktivnosti (Brindle, 2016). Ono što najčešće dovodi do takvih ponašanja je povećana sklonost pristupanju istima. Kod adolescenata se mozak još uvijek intenzivno razvija, što može prouzročiti određene nestabilnosti. Također, dio mozga koji je odgovoran za donošenje odluka i promišljanje, još uvijek je u procesu razvitka (Kandare Šoljaga, 2014). Ovo je potvrđeno nalazima Vučetić (2019) u kojima se saznaje da je najčešća dob prvog privođenja od 14 do 19 godine života. Također, 14% sudionika istraživanja barem je jednom u istoj dobi bilo osuđeno, a njih 70% barem jednom u tri mjeseca konzumiralo je droge ili alkohol. Važno za naglasiti je da je baš adolescencija razdoblje u kojem se najintenzivnije razvija identitet osobe. Pri tom procesu najvažniji faktori su obitelj, vršnjaci te širi kulturalni kontekst u kojem osoba odrasta (Kandare Šoljaga, 2014). Ukoliko je jedan od tih faktora uskraćen u odrastanju mlade osobe, može doći do poteškoća u stvaranju identiteta na regularan način, a kao posljedicu toga, mlada osoba se zbog nedostatka podrške može okrenuti devijantnom ponašanju koje će kasnije postati dio njenog identiteta. Prema Čorkalo Biruški (2009) moguće je imati višu razinu samopoštovanja u nekom od područja, a manju u drugom. Ovo dodatno naglašava važnost svih faktora u odrastanju mlade osobe jer izbivanjem jednog od njih narušava se ravnoteža unutarnjih motiva te samopoštovanja kod adolescenta. Nadalje, s godinama opada intenzitet ulaska u rizična ponašanja povećanjem ozbiljnosti i sazrijevanjem (Brindle, 2016), što dodatno naglašava kako je period adolescencije dio života u kojem su osobe u najvećoj opasnosti od toga da krenu „krivim“ putem.

1.2.2.Vrsta rizičnog ponašanja

S obzirom na spol nema značajne razlike u dobi kad je u pitanju pristupanje rizičnim ponašanjima, ali se razlikuju u vrsti rizičnog ponašanja. Mlade osobe muškog spola sklonije su konzumaciji alkohola i droge, dok su mlade osobe ženskog spola sklonije rizičnim seksualnim ponašanjima (Tuinstra i sur., 1998). Uz navedeno, osobe muškog spola češće će biti uključeni u kumulativna ponašanja koja mogu naštetiti zdravlju osobe. U sustavu školstva rizična ponašanja uključuju varanje na testovima, no dokazano je kako uspjeh u školi nije povezan s odnosom potrebe za pripadanjem i rizičnim ponašanjem (Đuranović, 2014). Nadalje, ostala rizična ponašanja bila bi kockanje, fizičko i verbalno nasilje te krađe. Konzumacija alkohola i droge najčešće su vrste rizičnog ponašanja za vrijeme adolescencije (Hussong, 2000). Nadalje, iako nisu pronađene mnoge razlike u

spolu, djevojke su češće pile alkohol čak i u obiteljskom okruženju. Također, oni koji su potvrdili da konzumiraju alkohol, rekli su da bi ga češće konzumirali u vlastitom domu ili domu svojih prijatelja naspram onih koji inače ne piju. Uz to, oni koji su potvrdili konzumaciju droge i drugih opojnih sredstava, također su rekli da bi ih češće konzumirali u svom domu ili domu nekog od prijatelja te na vanjskim okupljanjima i zabavama (Hussong, 2000). U istraživanju Hanson i sur., (2011) rezultati su pokazali da oni koji za vrijeme adolescencije te rane odrasle dobi konzumiraju alkohol mogu kasnije imati kognitivne nedostatke, a najviše s pamćenjem te vizuospacijalnom sposobnosti. Uz navedeno mogu kognitivno nazadovati za vrijeme rane odrasle dobi.

2. Čimbenici koji utječu na odnos potrebe za pripadanjem i rizičnog ponašanja kod adolescenata

Kako je adolescencija najbitnije razdoblje života za mlade osobe jer predstavlja period rapidnog razvoja, neupitna je važnost postizanja podržavajuće okoline koja će pomoći mladoj osobi te pospješiti njen razvoj. Ukoliko je neki od ključnih faktora kao što su odnos s obitelji ili vršnjacima narušen, kod adolescenata može doći do pribjegavanja različitim rizičnim ponašanjima u nastojanju da se uklope i prilagode tom periodu života. Nitko pa tako ni adolescent, neće pribjeći rizičnim ponašanjima ukoliko ne smatra da iz njih može imati neku korist ili zadovoljiti neku od svojih potreba. Potreba koju se često nastoji zadovoljiti preuzimanjem rizika je potreba za pripadanjem, ključan faktor u razvoju mlade osobe.

2.1. Socioekonomski faktori

Od vanjskih faktora, prvi za naglasiti su socioekonomske razlike. Adolescent iz obitelji lošijeg ekonomskog stanja često proživljava odbacivanje i neprihvatanje od strane društva (Tuinstra i sur., 1998). Mlade osobe na odbijanje mogu reagirati agresijom koju mogu usmjeriti prema sebi ili drugima. (Baumeister, 2011). Osim toga, odbijanje može dovesti do stanja očaja u kojem adolescenti mogu biti spremni izložiti sebe opasnim situacijama. Mogu smatrati da će ih takvo izlaganje učiniti vrijednima odobravanja svojih vršnjaka a u drugom slučaju očajnički potezi za koje adolescent misli da će doprinijeti prihvaćanju od strane vršnjaka. Posljedica takvih odluka su rizična ponašanja, a neka od njih mogu biti konzumacija alkohola i droga, putem kojih se adolescent pokušava dokazati vršnjacima te dobiti njihovu naklonost. Nadalje, kako bi se bolje uklopili, adolescenti će pribjeći i pokušajima krađe onih stvari za koje inače ne bi imali financijska sredstva, a smatraju ih bitnima za „ulazak“ u društvo. Tako se u svijetu često čuje za onu nekolicinu sportaša, znanstvenika i umjetnika koji su uspjeli nadići svoj težak start. Činjenica koju i oni sami naglašavaju je da je na njih nekolicinu uspješnih, neusporedivo veći broj onih čiji je život isti ili još gori nego što je bio. Na to se može nadovezati činjenicom da financijska raznolikost, posebice u velikim gradovima, često ograničava mogućnost uspjeha mladih koji nisu dobrog socioekonomskog statusa, a koji posljedično mogu lakše krenuti u protuzakonite aktivnosti koje će ih još više udaljiti od mogućnosti uspjeha.

2.1.1. „Mob mentality“

Zbog financijske raznolikosti u velikim gradovima dolazi do pojma „mob mentality“ gdje se građani dijele u manje grupe kao posljedica financijske i etničke raznolikosti, a zbog traženja većeg osjećaja sigurnosti koji im grupa pruža (Atkinson, 2006). Nad njima djeluje grupni mehanizam gdje onda dolazi do osjećaja veće anonimnosti svakog pojedinog člana. Uz to kao grupa, jedni će slijediti

druge što može dovesti do veće mogućnosti rizičnog ponašanja. Primjeri toga su prosvjedi, javni neredi te ostala kriminalna djela (Bogdan, 2012).

2.2. Pritisak vršnjaka

Pritisak vršnjaka svakako je važan faktor kod mladih osoba koji može doprinijeti njihovoj odluci da počine neko rizično ponašanje. Situacija predstavljena pred mladu osobu prisiljava ju učiniti nešto kako bi ju društvo prihvatilo. Kao što je već naglašeno na takve akcije spremniji će biti oni koji imaju veću potrebu za pripadanjem. Kako bi zadovoljili tu potrebu, ulaze u rizična ponašanja (Woemer, Kopetz, Lechner i Leiguez, 2016). U jedan od takvih zahtjeva od strane vršnjaka ulazi i konzumacija alkohola i drugih opojnih sredstava. Studenti koji su pokazali veću potrebu za pripadanjem također su češće konzumirali alkohol od ostalih (Litt, Stock i Lewis, 2012). Nadalje, dolazi se do pojma „prijateljsko ispijanje alkohola“ koje je često popraćeno izjavom: „Ajde svi piju, moraš i ti!“ Za mladu osobu ovo je situacija u kojoj bira hoće li posegnuti za rizičnim ponašanjem kako bi zadovoljila potrebu za pripadanjem i povezala se s društvom ili riskirati odbacivanje iz društva ukoliko ne odluči popiti. Opet, oni s višom potrebom za pripadanjem vjerojatnije će ispuniti zahtjev društva te konzumirati alkohol. Prema istraživanju Prinstein, Boergers i Spirito (2001) korištenje opojnih sredstava, nasilna ponašanja te suicidalna ponašanja kod mladih bila su povezana s istim vrstama ponašanja kod njihovih vršnjaka. Uzroci ovakvih rezultata mogli su biti posljedica disfunkcionalnih obiteljskih odnosa, potreba za socijalnim prihvaćanjem te depresija. Uz alkohol, tinejdžeri su zbog pritiska vršnjaka spremi bježati iz škole, pušiti i drogirati se (Kandare Šoljaga, 2014). Nadalje, mlade osobe će često ulaziti u seksualne odnose kako bi postigli ili vratili osjećaj pripadnosti. Ukoliko je dvoje mladih u romantičnoj vezi, a jedno od njih počne vršiti pritisak na seksualne odnose, druga osoba će potencijalno pristati na njih jer se boji da će u protivnom izgubiti naklonost te osobe (Woemer i sur. , 2016).

2.2.1. Potreba za autentičnošću

Mlade će uz navedene faktore ka rizičnom ponašanju s vršnjacima privući i potreba da se osjećaju autentično. Potreba za autentičnošću kao rezultat može imati potrebu za pripadanjem nekom društvu jer mlada osoba može smatrati da samo tako dolazi do autentičnosti. Ukoliko se mlada osoba ne osjeća autentičnom, može doći do osjećaja besmisla i beznađa (Čorkalo Biruški, 2009). Nadalje, dodatan faktor je ono kako mladi doživljavaju sebe. Mlade osobe često nisu svjesne vlastite individualnosti te zbog toga sami sebe doživljavaju kroz oči drugih osoba, to jest onako kako ih drugi vide (Čorkalo Biruški, 2009). Također, u knjizi Kandare Šoljaga (2014), navodi se kako na status identiteta mlade osobe utječu, između ostalog, i vršnjaci. Stoga, kada se govori o samopoštovanju i zadovoljstvu fizičkim izgledom, vršnjaci mogu vršiti značajan pritisak na „trendove“ te statuse ljepote u

svom okruženju. Iz tog razloga sve više mladih osoba pati od poremećaja hranjenja koji su rezultat pokušaja ispunjavanja nametnutih standarda (Kandare Šoljaga, 2014).

2.2.2. Nezadovoljstvo samim sobom

Jedan od razloga veće podločnosti na utjecaj vršnjaka kod adolescenata je nezadovoljstvo sobom koje dolazi za vrijeme puberteta, a koja je uzrokovana intenzivnim razvojem mozga. U tim trenucima mladim osobama potrebna je pomoć kod samopoštovanja i samopouzdanja jer su sniženi u velikoj mjeri. Tada mlade osobe odbijaju prihvatiti kompliment, a iste doživljavaju kao izrugivanje. Nadalje, u opisima sebe većinom će isticati svoje nedostatke dok će izostavljati sve vrline, a u razgovoru se ističe strah od neuspjeha i odbijanja od strane drugih. S druge strane, mlade osobe koje su popularne te imaju razvijene komunikacijske vještine te u vlastitom kućanstvu imaju mogućnost iskazivanja vlastitog mišljenja, češće će biti otporne na pritisak vršnjaka (Kandare Šoljaga, 2014). Uz to, mladi su za vrijeme nastave predani od strane roditelja na odgovornost profesora ili učitelja, sve do njihove punoljetnosti. Stoga samo okruženje i poticajna okolina unutar škole može utjecati na kasniji razvoj mlade osobe (Holtappels i Meier, 2000). Kako se u školi uči gradivo, također treba biti i mjesto gdje se dodatno mlade osobe uče socijalizirati s drugima. Ukoliko proces socijalizacije nije adekvatan i ne potiče se, mladi mogu pasti pod utjecaj vršnjaka koji će ih navesti na rizično ponašanje (Holtappel i Meier, 2000).

2.3. Unutarnja motivacija i kognicija

Kod mladih osoba potreba za pripadanjem proizlazi kao rezultat zadovoljavanja više različitih unutarnjih motiva. Može se reći da sve kreće od motivacije za stvaranjem minimalne socijalne povezanosti (Baumeister, 2011). Nadalje, motivi samopoimanja ključni su u tome kako će ljudi kasnije vidjeti sebe i svoju okolinu (Čorkalo Biruški, 2009). Prvi od njih bio bi motiv samoprocjenjivanja kod kojeg mlada osoba pokušava pribaviti što više informacija kroz koje će spoznati samu sebe, a ostvarivanjem tog motiva postat će sposobna pretpostaviti što može očekivati od svoje okoline i sebe same. Nadalje kroz zadovoljenje tog motiva treba dobiti sposobnost razlučivanja što je ispravno a što ne u određenim situacijama. Do problema dolazi baš zato jer se osoba nije do kraja razvila te zbog toga nekad nije u mogućnosti donijeti pravu odluku. Posljedica toga su rizična ponašanja jer smatra da će time dobiti pozitivne povratne informacije od okoline kojoj se želi prikloniti (Čorkalo biruški, 2009). Na ovo se nadovezuje motiv samouzdanja kroz koji osoba želi od svoje okoline dobiti pozitivne potvrdne informacije o sebi. Potreba za pozitivnom povratnom informacijom potencijalno će navesti mladu osobu na rizična ponašanja. Drugim riječima, mlada osoba zadovoljava svoj motiv za dokazivanjem. Treći motiv je motiv samopotvrđivanja kod kojeg mlada osoba želi sebi potvrditi svoja uvjerenja. Kako su ta uvjerenja često nestabilna u razdoblju adolescencije, podložna su manipulaciji od

strane vršnjaka i odraslih. Ukoliko mlada osoba bude uvjerenjena u nešto što nije ispravno, može se dovesti u situaciju da kroz krive procjene dođe u mnoštvo problema zbog odluka na koje je navedena.

2.3.1. Manipulacija adolescentima

Primjer manipulacije mladih u ovoj dobi su ekstremističke skupine. Jedna od njih su i neonacisti, skupina zasnovana na rasizmu. Mlada osoba koja na neki način bude uvedena u takvo okruženje može manipulacijom biti uvjerenjena u to da je vjerovanje neonacista ispravno, a samim tim uvjerenjena neonacista mogu postati uvjerenjena mlade osobe. Kao posljedicu toga dobije se mržnja prema drugoj rasnoj ili etničkoj skupini kod osobe koja do tada nije imala ništa protiv pripadnika druge rase. Jedan rigorozniji primjer su ratni vođe u afričkim državama za vrijeme civilnih ratova koji su djecu i mlade osobe koristili kao vojnike, a manipulacijom ih navodili na ubijanje i mučenje vlastitih sunarodnjaka. Treba naglasiti kako mlade osobe koje su prije bile žrtve nasilja reagiraju na odbacivanje od strane grupe kojoj su htjeli pristupiti. Ovdje se povezuju dva utjecaja koja su ključna u odrastanju mlade osobe, obitelj i vršnjaci. One osobe koje su bile žrtve nasilja pokazat će značajno veću osjetljivost na socijalno odbacivanje (Woemer i sur., 2016). Što se tiče kognicije, bitan faktor je mozak za vrijeme adolescencije. Mozak mlade osobe u ovom periodu rapidno se razvija te stoga neki aspekti nisu dovoljno razvijeni zbog čega su mladi posebice podložni utjecaju i manipulaciji drugih, a nisu potpuno svjesni svojih postupaka (Kandare Šoljaga, 2014).

2.4. Navijačke skupine

Razvojem te popularizacijom sportova došlo je do stvaranja navijačkih skupina. Navijačka skupina predstavlja skupinu ljudi koja podržava sportaša ili klub. Unatoč tome što skupine navijača nekog kluba nisu uvijek povezane za neredima te delinkventnim ponašanjem, to su najčešće predrasude i poveznice koje opća populacija veže uz njih. Također, iako se može reći da su se delinkventna ponašanja od strane navijačkih skupina smanjila u odnosu na kraj prošlog stoljeća, još uvijek su prisutna, a naročito unutar državnih natjecanja i liga. Posebnu skupinu unutar navijačke skupine čine „ultrasi“ koje se najbolje može opisati kao ekstremne navijače te one koji će biti izvor delinkventnog ponašanja, ukoliko ga na određenoj utakmici ili natjecanju bude (Alajbeg, 2020). Navijačke skupine sastavljene su od svih dobnih skupina, a u većini su tu osobe od adolescencije pa do razdoblja srednje odrasle dobi. Za primjer Hrvatske može se uzeti nogomet kao nacionalni sport te specifično navijačke skupine Dinama i Hajduka kao dva najpopularnija nogometna kluba. Navijači Dinama nazivaju se Bad Blue Boys – i, a Hajduka Torcida.

2.4.1. Pristupanje navijačkoj skupini i početak rizičnog ponašanja

Mnoge mlade osobe u periodu adolescencije preko interesa prema nogometu samome pristupaju navijačkim skupinama te se zbog toga često može vidjeti kako nakon toga „upadnu“ u neka delinkventna ponašanja. Problem početka činjenja kaznenih i ostalih rizičnih djela može se pripisati utjecaju subkulture, u ovom slučaju navijačke skupine, koja znatno utječe na ponašanje mlade osobe (Alajbeg, 2020). Nadalje mlade osobe će kroz pripadanje navijačkoj skupini stvarati vlastiti identitet koji će biti odraz njihove pripadnosti toj navijačkoj skupini. Tako mlade osobe počnu konzumirati alkohol i ostale opijate, često prije i nakon utakmica kluba koji prate. Nadalje, kreću s krađama. Poznata je priča kako navijači gostujuće ekipe „opustoše“ benzinske postaje na putu u mjesto gdje će njihov klub igrati utakmicu. Uz navedeno je tu i huliganizam kao što je uništavanje stvari protivničkog kluba te delinkventna ponašanja kao crtanje grafita na mjestima gdje se oni ne bi smjeli crtati. Ono što je potencijalno najveći razlog za brigu su sukobi između dviju ili više navijačkih skupina koji se mogu dogoditi prije ili poslije utakmice, a nekad čak i za vrijeme iste. Zbog mogućnosti lakog unošenja hladnog oružja na stadione te oko njih, ovakvi sukobi često mogu završiti tragično za mlade osobe, a i sve ostale (Alajbeg, 2020). Mladi se mogu odlučiti na pristupanje navijačkoj skupini jer se time osjećaju kao dio nečega, a tijekom misli je dosta logičan. Mlada osoba od prije podržava taj klub te smatra kako će joj biti još bolje ukoliko više sebe uloži u ljubav prema klubu. Pripadnost navijačkoj skupini potom mladoj osobi daje osjećaj da je dio neke veće slike te naravno zadovoljava potrebu mlade osobe da pripada (Vučetić, 2019). Posljedice takvih odluka mogu biti ulaženje u delinkventna ponašanja putem kojih mlada osoba zadovoljava uvjete ostanka u navijačkoj skupini. Drugim riječima, moguće je da će činiti određene postupke zbog straha od izbacivanja iz te skupine koja je već postala važan faktor u izgradnji identiteta mlade osobe. Uz navedeno, mlade osobe često predstavljaju najslabiju kariku u redovima navijača te često iz tog razloga budu žrtve grupnih napada protivničke skupine navijača (Vučetić, 2019). Bitno za naglasiti je kako članovi navijačkih skupina općenito imaju vrlo pozitivan stav o navijačkim skupinama općenito. Drugim riječima, univerzalno podržavaju sve navijačke skupine jer i one predstavljaju subkulturu kojoj i sami pripadaju. S druge strane, pokazuju izrazito negativan stav prema pripadnicima suprotne navijačke skupine, to jest skupine navijača rivalskog kluba. Takav je slučaj i u Hrvatskoj te rijetko koji susret Dinama i Hajduka prođe bez nereda i sukoba. Mladi članovi navijačkih skupina konstantno su izloženi utjecaju ostalih članova te pritisku grupe u cijelosti. Opet treba navesti motive samopotvrđivanja i samouzdanja čije zadovoljenje mladi mogu tražiti pristupanjem navijačkoj skupini (Čorkalo biruški, 2009). Kroz pripadnost subkulturi navijača te sudjelovanjem u svim aktivnostima, zakonitim ili protuzakonitim, mladi će dobiti osjećaj pripadnosti, a njihova uvjerenja postat će potvrđena jer će biti dio uvjerenja cijele skupine.

2.4.2. Učenje po modelu

Također, treba navesti i primjer učenja po modelu kod mladih, odnosno učenje prateći nekoga tko toj mladoj osobi predstavlja uzor. U ovom slučaju to može biti stariji pripadnik navijačke skupine na kojeg se mlada osoba ugleda (Grabušić, 2020). Uz to mladi će na taj način, ukoliko izvršavaju sve što se od njih traži, dobiti i pozitivnu potvrdnu informaciju kojoj teže (Čorkalo biruški, 2009). Stoga često zbog svojih djela budu prvi put privedeni od svoje 14 do 19 godine, a dio ih u istom razdoblju bude prvi put osuđen za neko krivično djelo (Vučetić, 2019). Nadalje, njih 70% će u periodu od 3 mjeseca konzumirati alkohol, drogu ili neka druga opojna sredstva. Uz sve navedeno, mlade osobe počinju pratiti i sve trendove koje će ih još više povezati za navijačkom skupinom kojoj želi pristupiti ili pripada. To uključuje sve od načina pričanja pa do fizičkog izgleda i držanja. Naravno, treba naglasiti kako navijačke skupine nisu uvijek izvor lošeg utjecaja za mlade osobe. Mnogi su primjeri volonterskog rada članova navijačkih skupina kad se to od njih ni najmanje nije očekivalo. Samo neki od primjera su nedavni potresi u Petrinji i Sisku gdje su članovi navijačkih skupina bili jedni od prvih koji su se našli na mjestu sa spremnom pomoći za one u potrebi. Stoga, mlade osobe ne treba nužno odvrćati od pristupanja navijačkoj skupini već im pomoći da si mogu predočiti granice koje ne trebaju prelaziti, to jest kad navijanje postaje delinkventno i rizično ponašanje.

2.5. Teorije zavjere

Teorije zavjere su način na koji se pridaje značenje naizgled nasumičnim događajima. Osobe koje podržavaju teorije zavjere tvrdit će da su takvi događaji namjerno izazvani. Smatraju da je svijet vođen tajnom grupom pohlepnih i zlonamjernih ljudi čiji je glavni cilj širiti pogrešne informacije kako bi ljude bilo lakše kontrolirati (Douglas i sur., 2017). Širok je spektar teorija zavjere. Proteže se od teorija koje većina ljudi smatra nevjerojatnim poput toga da reptili i vanzemaljci kontroliraju svijet do onih koje većina smatra mogućim poput toga da vlada špijunira građane (Jolley i suradnici, 2021). Izlaganje teorijama zavjere smanjuje povjerenje i u one vladine institucije koje nisu povezane sa zavjerama (Einstein i Glick, 2015; prema Douglas i sur., 2017). Teorije zavjere imaju negativne posljedice poput smanjenog angažmana u politici i na radnom mjestu, zanemarivanju naglih klimatskih promjena (Jolley i Douglas, 2014), povećane stope kriminala (Jolley i sur., 2019; prema Jolley i sur., 2021). Također utječu na zdravstvene odluke poput cijepljenja čime se usporava proces iskorjenjivanja bolesti poput bolesti COVID-19 uzrokovane koronavirusom (Biddlestone i sur., 2020; prema Jolley i sur., 2021). Vjerovanje u teorije zavjere potaknuto je željom za razumijevanjem, preciznošću, točnošću i kontrolom (Douglas i sur., 2017). Ljudi pronalaze u teorijama zavjere odgovore na pitanja u mnogim situacijama. Zauzimaju se za stajališta teorija zavjere kada osjete da su njihova sigurnost i autonomija ugrožene (Jolley i Douglas, 2014), kada su njihova uvjerenja poljuljana, kada pokušavaju pronaći

smisao (Graeupner i Coman, 2017; Goertzel, 1994; prema Douglas i sur., 2017), kada ne postoje nikakva druga objašnjenja pojava i događaja (Marchlewska i sur., 2017; prema Douglas i sur., 2017).

2.5.1. Podložnost vjerovanju u teorije zavjere

Podložne su im osobe koje osjećaju da su nemoćne, anksiozne i da ne mogu kontrolirati sociopolitičke ishode (Bruder i sur., 2013; prema Douglas i sur., 2017). Takva vjerovanja mogu biti potaknuta socijalnim motivima. To uključuje želju za pripadanjem i održavanjem pozitivne slike sebe u grupi. Osobe čiji je položaj u grupi ugrožen mogu nastojati sebe prikazati kao sposobnima i moralnim članovima grupe kojoj nastoje pripadati na mnogo načina. Jedan od tih načina je da prozivaju i proglašavaju odgovornom za nepovoljne ishode događaja zloslutnu i opaku skupinu ljudi koja upravlja svijetom (Cichocka i sur., 2016). Takvi socijalni motivi vežu se uz obilježja poput nepovoljnog položaja u društvu zbog etničke pripadnosti (Crocker i sur., 1999; prema Douglas i sur., 2017), neravnopravnog postupanja (Bilewicz i sur., 2013; prema Douglas i sur., 2017), niskog socioekonomskog statusa, političkog gubitka (Uscinski i Parent, 2014; prema Douglas i sur., 2017), nedostatka razumijevanja društvenog funkcioniranja (Abalakina-Paap i sur., 1999; prema Douglas i sur., 2017), predrasuda u vezi moćnih skupina (Imhoff i Bruder, 2014; prema Douglas i sur., 2017), deficitarnog analitičkog razmišljanja (Swami i sur., 2014; prema Douglas i sur., 2017). Kolektivni narcizam također je faktor koji pridonosi vjerovanju u teorije zavjere. Odnosi se na snažno uvjerenje grupe u vlastitu važnost koja se smatra podcijenjenom (Cichocka i sur., 2016). Međutim, motivi za vjerovanje u teorije zavjere nisu nužno zadovoljeni teorijama zavjere.

2.5.2. Negativni efekti vjerovanja u teorije zavjere

Teorije zavjere dovode neke ljude u upravo suprotno stanje. Usvajanjem teorija zavjera razvija se još više nesigurnosti, negativnosti i nepovjerenja prema političkoj vlasti i znanosti. Također, može doći do antisocijalnog ponašanja i značajnog smanjenja osjećaja vlastite vrijednosti među kolektivom zbog uvjerenja da je društvo vođeno okrutnom skupinom ljudi i zlim silama. Izraženiji je i osjećaj nemoći pa se tako smanjuje i angažman te sudjelovanje u postupcima poput glasanja na izborima, zbog mišljenja da su sva kontrola i moć svakako u rukama zlonamjernih ljudi (Douglas i sur., 2017). Jolley i suradnici (2021) proveli su istraživanje kako bi ispitali kako se takva uvjerenja razvijaju kako adolescenti sazrijevaju. Stres je zastupljeniji u adolescenciji nego u drugim razdobljima života, zato što ljudi najmanje koriste strategije reguliranja emocija tijekom adolescencije (Zimmermann i Iwanski, 2014; prema Jolley i sur., 2021). Stres i percipirane socijalne prijetnje te socijalna ranjivost rizični su faktori za anksioznost u adolescenciji (Bird i sur., 2017; prema Jolley i sur., 2021). Anksioznost i porast svjesnosti o opsežnoj društvenoj hijerarhiji te nesigurnost u vlastiti položaj adolescente čini podložnijima teorijama zavjere. Adolescenti u dobi od 14 do 16 godina skloniji su vjerovati u teorije

zavjere od adolescenata u dobi od 11 do 14 godina (Jolley i sur., 2021). Takva uvjerenja u adolescenciji mogu uzeti jak zamah. Best i suradnici (2014; prema Jolley i sur., 2021) utvrdili su da je jedan od faktora koji doprinosi tome izloženost adolescenata sadržajima na društvenim mrežama kojima se lako prenose teorije zavjere što može oblikovati njihova mišljenja. Štoviše, većina adolescenata ne propitkuje kredibilitet vijesti koje se prenose putem društvenih mreža (Ofcom, 2018; prema Jolley i sur., 2021). Psihološke posljedice, poput paranoje i nepovjerenja, vežu se uz podržavanje teorija zavjere kod adolescenata (Jolley i sur., 2021). Iako postoji mnoštvo dokaza su političari nebrojeno puta djelovali protiv javnog interesa, sklonost teorijama zavjere može dovesti do štetnih psiholoških posljedica (Douglas i sur., 2017). Takvo vjerovanje može biti i jedan od uzroka osjećaja otuđenja, odnosno osjećaja nemira i nerazumijevanja društvenih zbivanja te nepridržavanja društvenih normi (Abalakina-Paap i sur., 1999; prema Douglas i sur., 2017). Ipak, teorije zavjere mogu kod nekih skupina formulirati takvo shvaćanje stvarnosti koje ih potiče na kolektivno djelovanje i pruža važan izvor osjećaja pripadnosti (Douglas i sur., 2017) Kao i odrasle osobe, adolescenti koji podržavaju teorije zavjere podložni su paranoji i nepovjerenju prema političarima i vodećim znanstvenicima (Jolley i sur., 2021). Neki ljudi koriste teorije zavjere za detekciju prevaranata (Bost i Prunier, 2013; prema Douglas i sur., 2017) tako što one koji poriču teorije zavjere smatraju dijelom zavjere (Lewandowsky i sur., 2015; prema Douglas i sur., 2017).

2.5.3. Implikacije za buduća istraživanja teorija zavjere

No, potrebno je provesti više istraživanja o posljedicama koje teorije zavjere ostavljaju na populaciju adolescenata iz različitih etničkih skupina. Budućim istraživanjima treba se odrediti kako faktori poput sposobnosti kritičkog mišljenja (Stanovich i West, 2000; prema Jolley i sur., 2021), anksioznosti i stresa (Bird i sur., 2017; prema Jolley i sur., 2021) karakterističnog za adolescente utječu na njihovu sklonost teorijama zavjere. Također, treba precizno utvrditi u kojoj mjeri teorije zavjere ispunjavaju, odnosno ne ispunjavaju socijalne potrebe adolescenata (Douglas i sur., 2017).

3. Metode prevencije stupanja u rizična ponašanja

Kao što je već rečeno, adolescencija je period rapidnog razvoja kroz koji ljudi prelaze iz djece u odrasle osobe. Upravo je taj period ključan te može obilježiti ostatak života mlade osobe. Identitet mlade osobe razvija tokom vremena odrastanja, a često će ga najviše označiti okruženje u kojem mlada osoba odrasta. Također, kako bi izgradili sebe i svoja uvjerenja te stvorili stabilnu razinu samopoštovanja te samosvjesnosti mladim osobama potrebna je podrška od svih ključnih faktora. Tu se dolazi do potrebe za pripadanjem kroz koju mlade osobe zadovoljavaju svoju potrebu da se osjećaju dijelom neke skupine ljudi ili nekog društva. Tako dolaze u opasnost od izlaganja rizičnim ponašanjima. Idealna pomoć u ovom periodu života za mlade bila bi ona koja bi prevenirala da uopće dođe do toga da se mlada osoba počne uključivati u neka rizična ponašanja. Bitno okruženje za vrijeme odrastanja je škola. Stoga je škola i mjesto gdje se mlade najviše treba educirati te im usmjeriti pažnju na potencijalne posljedice njihovih akcija. Profesori trebaju biti dodatno educirani u tom pogledu, a svaki tjedan treba odvajati minimalno jedan sat razredne nastave kako bi se razgovaralo o aktualnim problemima i sumnjama koje mladi možda imaju. Također, profesor ili učitelj s mladima treba uspostaviti kvalitetan socijalni odnos gdje ga oni neće shvaćati samo kao osobu koja im predaje određeno gradivo nego i osobu koja je dio njihovog odrastanja te im u tome pomaže. Nadalje, vrlo bi korisno bilo organizirati radionice kroz koje će mladi imati mogućnost upoznati rezultate određenih koraka koje neki u životu poduzimaju. Dodatan naglasak treba staviti na koheziju unutar svakog razreda, škole, a i van škole. Naglasiti i kako će ravnopravnim ulogama u društvu svi moći imati jednak i ugodan osjećaj pripadanja bez ikakvih posljedica. Drugim riječima, neće riskirati svoju fizičku i mentalnu dobrobit samo kako bi se osjećali prihvaćeno. Uz navedeno, mladi u školama trebaju imati stalnu mogućnost razgovora sa psihologom, jer neki neće biti spremni iznositi probleme koje imaju pred cijelim razredom ili drugim profesorima. Problem nedostatka psihologa u školama krenuo se rješavati zadnjih godina, ali još uvijek nedovoljno brzo da bi se zadovoljile potrebe. Van škole, roditelje mladih osoba treba upozoriti na sve poteškoće i izazove koje njihova djeca mogu doživjeti tokom adolescencije kako bi i sami znali reagirati ukoliko uvide da njihovo dijete potencijalno kreće krivim putem. Prije svega, djeca u svom domu trebaju imati podršku od strane svojih roditelja jer će većina problema u koje mogu upasti kasnije biti indirektna posljedica loših odnosa u kućanstvu u kojem dijete odrasta.

4. Zaključak

Period adolescencije ključan je u razvoju mladih osoba. Za to vrijeme mozak se rapidno razvija te osoba stvara vlastita mišljenja i uvjerenja (Ćorkalo Biruški, 2009). U ovom periodu odrastanja mladi teže osjećaju pripadnosti i podrške od strane vršnjaka i bližnjih. U idealnim uvjetima mlada osoba razvije samopoštovanje te vlastite vrijednosti. U slučaju da jedan od faktora kao što su obitelj, socijalno okruženje vršnjaka ili kulturalni utjecaji nisu u stabilnom međuodnosu, otežava se normalan razvoj mlade osobe (Baumeister, 2011). Kako je prema Baumeister (2011) samopoštovanje internalna mjera koja će odrediti šanse osobe kod ostvarivanja kvalitetnih socijalnih veza, može se zaključiti kako su upravo te veze i zadovoljenje potrebe za pripadanjem ključne u normalnom razvoju. Ljudi se općenito dijele u grupe jer u njima pronalaze osjećaj veće sigurnosti nego kad su sami. Ta težnja i nagon može se pripisati evolucijskoj prilagodbi i tome što su ljudi socijalna bića po prirodi. U grupama dakle djeluju grupni mehanizmi, a pojedinca se više opisuje kao člana grupe nego kao individualnu osobu. Tako su vršnjački odnosi ono što može trajno obilježiti mladu osobu za vrijeme odrastanja. Zbog potrebe za pripadanjem, mlada osoba bit će spremna na neke drastične mjere kako bi tu potrebu zadovoljila. Uz navedeno, mlada osoba očekivat će da će se njena kooperativnost i postupci odraziti i na ostale članove grupe (De Cremer i Leonardelli, 2003). To posljedično rezultira rizičnim ponašanjima bilo da se radi o pokušajima ulaska u društvo vršnjaka ili zbog straha od izbacivanja iz društva. One osobe koje imaju veću razinu potrebe za pripadanjem većinom će biti skloniji činjenju nekih rizičnih djela (De Cremer i Leonardelli, 2003). Mladi često iz tih razloga konzumiraju alkohol ili neka druga opojna sredstva, krenu krasti, a ulaze i u rizična seksualna ponašanja. S obzirom na dob, većina mladih nađe se na ovoj vrsti kušnje između 14 i 19 godina (Vučetić, 2019). Baš zbog pritiska vršnjaka većina mladih stupa u rizična ponašanja. Kako adolescenti sebe vide onako kako ih drugi vide, pokušavat će popraviti sliku o sebi kod svojih vršnjaka tako što će ispunjavati njihove želje ili činiti ono što smatraju da će im pomoći u poboljšavanju te slike. Odbacivanje od strane vršnjaka može imati značajan utjecaj na ponašanje mlade osobe. Agresija prema sebi i drugima, akcije samouništenja, smanjenje volje za pomaganjem, bezvoljnost za bilo kakav oblik suradnje te narušena samokontrola i inteligencija samo su neke od posljedica odbijanja kroz koje prolaze adolescenti (Baumeister, 2011). U svojim idućim pokušajima pronalaska nove socijalne okoline mlade osobe bit će puno opreznije. Razlog tomu su strah i posljedice prijašnjeg odbijanja. Mladi zbog toga neće biti spremni tako jednostavno priključiti se novoj grupi prijatelja nego će u taj proces ući s mnogo više opreza (Baumeister i sur., 2007). Sposobnost mladih da razluče koja su ponašanja za njih rizična, a koja sigurna raste s godinama (Brindle, 2016). Nadalje, teorije zavjere tiču se uvjerenja da svijetom upravlja tajna skupina zlonamjernih ljudi koji nastoje obmanuti puk kako bi imali što više moći i kontrole (Douglas i sur., 2017). Takva uvjerenja kod adolescenata izazivaju nepovjerenje u ljude na vlasti. Međutim, iako je poznato da adolescenti

doživljavaju mnogo stresa, još nije točno utvrđeno koliko su podložni teorijama zavjere, koji su prediktori podložnosti i kakav efekt takve teorije imaju na njih (Jolley i sur., 2021). Stoga, od iznimne je važnosti postići podržavajuću okolinu kod mladih za vrijeme tih kritičnih godina života koje na neki način svim mladim osobama predstavlja ispit koji im može obilježiti ostatak života. Iz tog razloga, bitno je educirati i upozoriti kako mlade tako i sve u njihovoj okolini upravo o važnosti tog perioda. Od škola i školskog okruženja do roditelja treba istaknuti mogućnost pružanja pomoći i izbora kod mladih osoba kako ne bi krenule krivim putem. Uloga psihologa u tom procesu je iznimno bitna. Zbog toga se treba zalagati za to da svaka škola ima psihologa kojem će se mlade osobe imati priliku obratiti ukoliko dođu u situaciju gdje mogu krenuti krivim putem. Nadalje, ključno je nastojanje da se u općoj populaciji makne stigma oko odlazaka psihologu, za sve dobi, a u ovom slučaju posebno za mlade osobe. Uz pomoć mogu utažiti svoju potrebu za pripadanjem te postići optimalno okruženje za svoje odrastanje.

5. Literatura

- Alajbeg, J. (2020). *IDENTIFIKACIJA S NAVIJAČKIM SKUPINAMA KAO ČIMBENIK RIZIČNOG I DELINKVENTNOG PONAŠANJA MLADIH* (Doctoral dissertation, University of Split. Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split. Department of Pedagogy).
- Atkinson, R. (2006). Mob mentality: the threat to community sustainability from the search for safety. *Building on the past: Visions of housing futures*, 163-184. <https://doi.org/10.2307/j.ctt9qgxf5.13>
- Baumeister, R. F. (2011). Need-to-belong theory. *Handbook of theories of social psychology*, 2, 121-140. <https://doi.org/10.4135/9781446249222.n32>
- Baumeister, R. F., Brewer, L. E., Tice, D. M., & Twenge, J. M. (2007). Thwarting the need to belong: Understanding the interpersonal and inner effects of social exclusion. *Social and Personality Psychology Compass*, 1(1), 506-520. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00020.x>
- Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497>
- Bogdan, R. (2012). Our Unknown Enemy: Mob Mentality.
- Brindle, K. (2016). *Engagement in antisocial and risk-taking behaviours and the influence of adaptability and emotional dysregulation* (Doctoral dissertation).
- Cichocka, A., Marchlewska, M. i Golec de Zavala, A. (2016). Does self-love or self-hate predict conspiracy beliefs? Narcissism, self-esteem, and the endorsement of conspiracy theories. *Social Psychological and Personality Science*, 7(2), 157–166. <https://doi.org/10.1177/1948550615616170>
- Čorkalo Biruški, D. (2009). Primijenjena psihologija: pitanja i odgovori. *Zagreb: Školska knjiga*.
- De Cremer, D., & Leonardelli, G. J. (2003). Cooperation in social dilemmas and the need to belong: The moderating effect of group size. *Group dynamics: Theory, research, and practice*, 7(2), 168. <https://doi.org/10.1037/1089-2699.7.2.168>
- Douglas, K. M., Sutton, R. M. i Cichocka, A. (2017). The psychology of conspiracy theories. *Current Directions in Psychological Science*, 26(6), 538–542. <https://doi.org/10.1177/0963721417718261>

- Duranović, M. (2014). Rizično socijalno ponašanje adolescenata u kontekstu vršnjaka. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 63(1-2), 119-132.
- Grabušić, M. (2020). *Pripadnost navijačkoj skupini kao prediktor društveno nepoželjnog ponašanja mladih* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Law. Theory and Methods of Social Work. Social Work and Youth Issues.).
- Hanson, K. L., Medina, K. L., Padula, C. B., Tapert, S. F., & Brown, S. A. (2011). Impact of adolescent alcohol and drug use on neuropsychological functioning in young adulthood: 10-year outcomes. *Journal of child & adolescent substance abuse*, 20(2), 135-154. <https://doi.org/10.1080/1067828X.2011.555272>
- Holtappels, H. G., & Meier, U. (2000). Violence in schools. *European Education*, 32(1), 66-79. <https://doi.org/10.2753/EUE1056-4934320166>
- Hussong, A. M. (2000). The settings of adolescent alcohol and drug use. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(1), 107-119. <https://doi.org/10.1023/A:1005177306699>
- Jessor, R., & Res, J. A. (1991). Risk behavior in adolescence: a psychosocial framework for understanding and action. [https://doi.org/10.1016/1054-139X\(91\)90007-K](https://doi.org/10.1016/1054-139X(91)90007-K)
- Jolley, D. i Douglas, K. M. (2014). The social consequences of conspiracism: Exposure to conspiracy theories decreases intentions to engage in politics and to reduce one's carbon footprint. *British Journal of Psychology*, 105(1), 35–56. <https://doi.org/10.1111/bjop.12018>
- Jolley, D., Douglas, K. M., Skipper, Y., Thomas, E. i Cookson, D. (2021). Measuring adolescents' beliefs in conspiracy theories: Development and validation of the Adolescent Conspiracy Beliefs Questionnaire (ACBQ). *British Journal of Developmental Psychology*, 39, 499-520. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12368>
- Kandare Šoljaga, A. (2014). Tinejdžeri: Praktični vodič za roditelje. Znanje.
- Litt, D. M., Stock, M. L., & Lewis, M. A. (2012). Drinking to fit in: Examining the need to belong as a moderator of perceptions of best friends' alcohol use and related risk cognitions among college students. *Basic and Applied Social Psychology*, 34(4), 313-321. <https://doi.org/10.1080/01973533.2012.693357>
- Morrison, M., Epstude, K., & Roese, N. J. (2012). Life regrets and the need to belong. *Social Psychological and Personality Science*, 3(6), 675-681 <https://doi.org/10.1177/1948550611435137>

- Prinstein, M. J., Boergers, J., & Spirito, A. (2001). Adolescents' and their friends' health-risk behavior: Factors that alter or add to peer influence. *Journal of pediatric psychology*, 26(5), 287-298. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/26.5.287>
- Thompson, H. (2007). The Need to Belong and Student Grades: Is There a Correlation?.
- Tuinstra, J., Groothoff, J. W., Van Den Heuvel, W. J., & Post, D. (1998). Socio-economic differences in health risk behavior in adolescence: Do they exist?. *Social science & medicine*, 47(1), 67-74. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(98\)00034-3](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(98)00034-3)
- Vučetić, I. (2019). *Uključenost pripadnika navijačkih skupina u devijantna i kriminalna ponašanja* (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Education and Rehabilitation Sciences.).
- Woerner, J., Kopetz, C., Lechner, W. V., & Lejuez, C. (2016). History of abuse and risky sex among substance users: The role of rejection sensitivity and the need to belong. *Addictive behaviors*, 62, 73-78. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.06.006>